

سیر تطور مجلات سینمایی

خسرو دهقان

بیش از چند شماره از آنها انتشار نمی‌یافت. برای این نشریات هم می‌توان یک فهرست به نام فهرست «مطبوعات تک‌شماره‌ای ایران» درست کرد. مجله معروف بعدی «اندیشه و هنر» نام دارد که صاحب امتیاز آن ناصر وثوقی است و شمیم بهار نیز به‌عنوان یک چهره مطرح، سردبیر و منتقد اصلی آن بود. این نشریه سال‌های سال در زمینه‌های مختلف و از جمله سینما انتشار می‌یافت. می‌توان گفت این نشریه بیشتر در زمینه سینما و ادبیات کار می‌کرد و به‌صورت کم‌رنگ‌تری به سیاست می‌پرداخت.

یکی از نشریات مهمی که پس از انقلاب ایران انتشار می‌یابد، «تصویر ۵۸» (و همچنین تصویر ۵۹) به مدیریت سیروس قهرمان پور در ۱۲ شماره منتشر می‌شود. در ماه‌ها و یکی دو سال اول انقلاب نشریاتی در حوزه سینما انتشار می‌یابند که چندان از نظر تخصصی دارای اهمیت نیستند. اما پس از تغییر ساختار و تغییر چهره جامعه و تغییر وضعیت سینماها و سیری کردن مراحل اولیه انقلاب، نشریه‌ای جنگ مانند به همت شهروز جویانی به نام «سینمای نوین» انتشار می‌یابد. از این نشریه ۶ شماره انتشار می‌یابد. نشریه‌ای که مقداری حال و هوای روشنفکرانه دارد و قدری با نشریات سینمایی اوایل انقلاب متفاوت است و در ادامه نشریه شهروز جویانی منتشر می‌شود. نشریه‌ای با نام «دفترهای سینما» متعلق به بهزاد رحیمیان که البته با نگاهی متفاوت نسبت به «سینمای نوین» انتشار می‌یابد. این نشریه را می‌توان از نظر محتوایی نوعی «کایه دو سینما»ی ایران ارزیابی کرد. این نشریه که انتشار آن حواشی‌ای نیز در بر دارد، در شش شماره منتشر می‌شود. «دفترهای سینما» نشریه‌ای است که مطالبی درباره فیلمفارسی در آن انتشار نمی‌یابد و بازاری و تجاری نیست و نشریه‌ای است روشنفکرانه که در زمان انتشار خوانندگان زیادی پیدا می‌کند. بعد از آغاز جنگ تحمیلی در دهه ۱۳۶۰ دو دوست امید روشن ضمیر و بابک عمادی، نشریه‌ای به نام «پیام سینما» راه‌اندازی می‌کنند. در این دوران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز نشریه‌ای به نام «محراب» را تأسیس می‌کند. ماهنامه «فیلم» اما به عنوان مهمترین نشریه و مجله سینمایی با نام اولیه «سینما و ویدئو» در سال ۱۳۶۱ انتشار خود را آغاز می‌کند. چهار نفر اداره این مجله را به عهده می‌گیرند، مسعود مهرابی که بعدها گرداننده اصلی ماهنامه فیلم می‌شود، هوشنگ گل‌مکانی و عباس یاری و زنده یاد احمد کریمی، دیگر بنیانگذاران اولیه مجله «فیلم» بودند. پس از فوت مسعود مهرابی و جایگزینی فرزند وی و بروز پاره‌ای اختلافات، نشریه «فیلم امروز» از دل نشریه قدیمی «فیلم» انتشار می‌یابد. اداره «فیلم امروز» به عهده هوشنگ گل‌مکانی و عباس یاری است. ماهنامه «فیلم» با بهره‌گیری از بیشترین تعداد منتقد و نویسندگان سینمایی فارغ از هر نوع نگاهی به آن، بازگو کننده تاریخ سینمای ایران بود. راهی که در نشریه «فیلم امروز» نیز ادامه می‌یابد.

سلیقه‌ای خواهد بود.

نشریات ماندگار

یکی از معروف‌ترین و پرتیراژترین و همچنین از اصلی‌ترین و کلیدی‌ترین نشریات تاریخ سینمای ایران «ستاره سینما» بود که انتشارش نیز حدود ۲۵ سال دوام یافت. صاحب امتیاز و مدیرمسئول این نشریه بارویر گالستیان بود. «ستاره سینما» از سال ۱۳۳۲ تا مقطع پیروزی انقلاب اسلامی به‌عنوان جدی‌ترین، پردوام‌ترین و پرخواننده‌ترین نشریه انتشار یافت. «پیک سینما»، «سینما» و «نمایش» دیگر نشریات این دوره هستند.

اما یکی از نشریات مهم دیگر که متعلق به وزارت فرهنگ و هنر وقت بود، «فیلم و زندگی» نام داشت که صاحب امتیاز آن اداره کل سازمان هنرهای زیبای کشور بود. مدیرمسئول این روزنامه، چه او را فردی خوب یا حتی بد در نظر بگیریم، یکی از مهم‌ترین منتقدان تاریخ سینمای ایران در سال‌های پیش از پیروزی انقلاب است. او «ماشالله نظریان» نام داشت. مجله «مسلك و جهان سینما» با وجود نام عجیب و غریبش، یکی از مهم‌ترین مجلات سینمایی این دوره بود.

بدون وارد شدن به بحث کیفیت اگر بخواهیم از ۲ مجله پرمخاطب سال‌های پیش از پیروزی انقلاب نام ببریم، می‌توانیم از مجلات «ستاره سینما» و «فیلم و هنر» یاد کنیم. در این دوره مجلات دارای اسامی تکرار شونده نیز زیاد بودند که اغلب یک شماره یا ۲ شماره با نهایتا

اگر بخواهیم مطالعه بیشتری درباره حال و هوای سینمای ایران و منتقدان این سینما و مطبوعات سینمایی، نوشته‌ها و نقدها داشته باشیم، ضروری است که حتماً نگاهی به نشریات سینمایی تاریخ ایران بیندازیم. در یک تقسیم‌بندی خیلی شتاب‌زده می‌توان برای نشریات سینمایی ۲ دوران قائل شد؛ دوران اول از سال ۱۳۰۹ که نخستین نشریه سینمایی درآمد تا ۱۳۵۷ سال پیروزی انقلاب اسلامی و دوران دوم از سال ۱۳۵۷ تا به امروز که عصر دیگری در زمینه انتشار نشریات سینمایی است که به‌نام نشریات مهم این ۲ دوره اشاره خواهیم کرد.

اولین نشریه سینمایی ایران

اولین نشریه سینمایی ایران به سردبیری اسحاق زنجانی و مدیریت علی و کیلی (صاحب گران‌سینما و سینما سپه) مجله‌ای بود به نام «سینما و نمایشات» که نشریه‌ای بسیار مهم است و باید آن را به‌عنوان نخستین مجله سینمایی ایران در نظر گرفت. این نشریه در سال‌های ۱۳۰۸ تا ۱۳۰۹ هم‌زمان با ساخت نخستین فیلم ایرانی به نام «آبی و رابی» به کارگردانی اوانس اوگانیانس انتشار یافت. اگر بخواهیم درباره تک‌تک مجلات و نشریات سینمایی از آغاز تا به امروز شرحی ارائه دهیم، مثنوی هفتاد من کاغذ خواهد شد؛ از همین رو به‌اجمال در یک تقسیم‌بندی، نشریات مهمی را که از ابتدا انتشار یافتند و نامشان در ذهن ثبت شده و قابل توجه هستند از بابت یادآوری نام می‌برم؛ البته طبعاً این بحث هر گونه مطرح شود،